

Στα χρόνια αμέσως μετά την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης (1650/1550 π.Χ.), οι Μινωίτες χάθηκαν από τις θάλασσες. Στον Ελλαδικό χώρο, δίχως τον ανταγωνισμό της Κρήτης, οι Αχαιοί άρχισαν να κυριαρχούν και στις θάλασσες. Μέσα σε λίγα χρόνια, το εμπόριο πέρασε στα χέρια τους κι η μυκηναϊκή εξάπλωση πήρε τη μορφή χιονοστιβάδας. Κοινή ανώτατη μυκηναϊκή διοίκηση δημιουργήθηκε στην Πελοπόννησο, ενώ ανάκτορα Μυκηναίων περιλάμπρα υψώθηκαν στις Μυκήνες, την Τίρυνθα, την Πύλο, αλλά και στην Αθήνα, στη Θήβα, στον Γλα, στον Ορχομενό και στην Ιωλκό, στον Παγασητικό κόλπο.

Η εκρηκτική επέκταση των Αχαιών, λένε, βρίσκει τον απόηχό της στην Αργοναυτική εκστρατεία, αν δεν έχει να κάνει με την ίδια την καταποντισμένη Σαντορίνη. Τα ναυάγια έγιναν αδιάψευστοι μάρτυρες της θαλασσοκρατορίας:

Όσα βυθισμένα πλοία έχουν την πλήρη στραμμένη προς την Ανατολή, είναι γεμάτα με μυκηναϊκά εμπορεύματα. Όσα την έχουν στραμμένη προς τη Δύση, έχουν φορτία χαλκού, που μαζί με τον χρυσό, έφερναν για τις ανάγκες τους οι Μυκηναίοι. Εμπορικοί σταθμοί είχαν δημιουργηθεί στην Κάτω Ιταλία και στη Σικελία λιγότερο, στην Κύπρο, την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη περισσότερο. Από την Παλαιστίνη, κυρίως, ανοίγονταν οι εμπορικοί δρόμοι για το εσωτερικό της Ασίας.

Γύρω στα 1400 π.Χ., υψώθηκαν θαυμαστές οχυρώσεις «εφάμιλλες των πυραμίδων της Αιγύπτου», όπως τις χαρακτήρισε αιώνες αργότερα ο Πausανίας. Τον 14^ο αιώνα, οι μυκηναϊκές εγκαταστάσεις εξαπλώνονταν από το Αξιοχώρι, στα βόρεια της Θεσσαλονίκης, ως την Κρήτη κι από την Καλαμπάκα ως τη Ρόδο και την απέναντι μικρασιατική ακτή. Στη μεγάλη ακμή, είχαν απλωθεί και στη Φωκίδα, στη Θεσσαλία, στον Όλυμπο και στην Πίνδο.

Η μεγάλη γεωλογική καταστροφή του 1365 δε φαίνεται να επηρέασε τον Ελλαδικό χώρο, αν και σάρωσε την Ανατολική Μεσόγειο και δημιούργησε εστίες αποσταθεροποίησης. Ο παλιός ανταγωνισμός ανάμεσα στους Αιγύπτιους και στους Χετταίους φούντωσε, όταν οι τελευταίοι, στα 1340 π.Χ., διέλυσαν την επικράτεια των Μιτάνι στον Πάνω Ευφράτη, ενώ προστριβές ξεκίνησαν και με τους Ασσύριους, στα ανατολικά. Ο επεκτατισμός των Χετταίων συνεχίστηκε σ' όλη τη διάρκεια του αιώνα. Είχαν κάτω από τον έλεγχό τους την ομοσπονδία των Ασουβά (Assuwa) στη βορειοδυτική Μικρά Ασία κι επεκτεινονταν νοτιότερα. Η χαλαρή ομοσπονδία των Αρζάβα (Arzawa) στη νοτιοδυτική Μ. Ασία, στις περιοχές Λυκίας και Πισιδίας, που ήταν ανεξάρτητη ως το 1370 π.Χ., υποτάχτηκε οριστικά

στα 1330, αν και οι επαναστάσεις δεν έλειψαν τα επόμενα δέκα χρόνια.

Οι Χετταίοι απλώνονταν από τη Μ. Ασία ως τη Βόρεια Συρία κι απειλούσαν την Παλαιστίνη. Η καθοριστική μάχη δόθηκε στα 1285, όταν ο φαραώ Ραμσής ο Β΄ νικήθηκε κατά κράτος από τον βασιλιά Μουβατάλι των Χετταίων, παρ' όλο που έβαλε να περιγράψουν την «περιφανή του νίκη». Τα σύνορα ορίστηκαν πάνω από τη σημερινή Βηρυτό.

Μια επιστολή του βασιλιά των Χετταίων προς τον συνάδελφό του των Αχιγιάβα (Ahhijawa), όπως τους αποκαλεί, δημιούργησε ερμηνευτικά προβλήματα. Το κράτος ήταν πέρα από την θάλασσα και ποτέ δεν κατακτήθηκε. Κάποια σοβαρά επιχειρήματα ότι ήταν η Ρόδος, απορρίφθηκαν με εξίσου σοβαρές ενστάσεις. Η ταύτιση με τους Αχαιοούς σκόνταψε σε γλωσσολογικά στοιχεία, αν και όλα τα άλλα συνηγορούσαν ότι πρόκειται για τους Μυκηναίους.

Αν έτσι είχαν τα πράγματα, τότε το μυκηναϊκό βασίλειο ήταν απόλυτα σεβαστό στην Ανατολή. Δεν πρέπει, όμως, να συνέβαινε το ίδιο και στην Δύση, όπου σημειώνονταν μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών.

Γύρω στα 1300 π.Χ. άρχισαν να διευρύνονται οι ακροπόλεις στην Πελοπόννησο με προφανή στόχο να συμπεριλάβουν στην ασφάλειά τους και τους γύρω κατοίκους. Την ίδια εποχή, ένα τεράστιο τείχος ξεκίνησε να χτίζεται στον Ισθμό της Κορίνθου, χωρίς να ξέρουμε αν ποτέ τελείωσε. Πάντως, περίπου στα 1250 π.Χ., η Πύλος, η Τίρυνθα και η έξω πόλη των Μυκηνών ερήμωσαν. Ήταν στα χρόνια που οι μυκηναϊκοί εμπορικοί σταθμοί στην Κάτω Ιταλία και στη Σικελία χάθηκαν οριστικά για τους Αχαιοούς. Εξακολουθούσε, όμως, η κυριαρχία τους στις ανατολικές θάλασσες.

Όπως και να έχει το ζήτημα, η ειρήνη στη Μέση Ανατολή παγιώθηκε το 1269, με την υπογραφή συνθήκης, αλλ' ο τόπος είχε σχεδόν ερημωθεί. Είχε μεσολαβήσει, στα 1275, κι ένας σεισμός που ταρακούνησε τη Μ. Ασία και γκρέμισε την Τροία. Την ξανάκτισαν. Για τους Χετταίους, όμως, είχε αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση.

Οι αλληπάλληλοι πόλεμοι και οι φυσικές καταστροφές είχαν φέρει τους κατοίκους του απέραντου βασιλείου κοντά στα όρια της απόγνωσης. Ξέσπασαν εσωτερικές αναταραχές, ενώ στα ανατολικά τους σύνορα παρουσιάστηκαν οι Ασύριοι απειλητικοί. Λίγο μετά το

1229 π.Χ., η κεντρική διοίκηση άρχισε να αποσύρει δυνάμεις από την περιοχή των Ασούβα, στα βορειοδυτικά της Μ. Ασίας, με σκοπό να ενισχύσει το ανατολικό μέτωπο.

Η τελευταία γεωλογική αναστάτωση και καταστροφή στην εποχή της χαλκοκρατίας συνέβη στα 1225 π.Χ. κι έδωσε καθοριστικό χτύπημα στους δοκιμαζόμενους λαούς της Ανατολικής Μεσογείου. Στα 1222, μια εκτεταμένη καταστροφή της παραγωγής, έφερε τους κατοίκους, που είχαν επιζήσει, στα όρια της πείνας. Οι Χετταίοι αποσύρθηκαν οριστικά από την βορειοδυτική Μ. Ασία. Είχε έρθει η ώρα να δοκιμάσουν οι Αχαιοί να καταλάβουν τα εδάφη αυτά. Στόχος τους η Τροία.

(τελευταία επεξεργασία, 23 Δεκεμβρίου 2021)